

YANGI O‘ZBEKISTON

Ijtimoiy-siyosiy gazeta

№ 190 (1789), 2026-yil 15-sentabr, seshanba

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

yuz.uz_news

O‘ZBEKISTON VA KOREYA RESPUBLIKASINING STRATEGIK SHERIKLIK MUNOSABATLARI XALQLAR O‘RTASIDAGI DO‘STLIK RISHTALARINI MUSTAHKAMLASHGA XIZMAT QILADI

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Koreya Respublikasi Prezidenti Li Chje Myonning taklifiga binoan davlat tashrifi bilan ushbu mamlakatda bo‘lib turibdi.

Davlatimiz rahbari 13-sentabr kuni rafiqasi hamrohligida davlat tashrifi bilan Seul shahriga keldi.

Koreya Respublikasi Harbiy-havo kuchlarining Seuldagi aviabazasida oliy martabali mehmonlarni tantanali kutib olish marosimi bo‘lib o‘tdi.

Prezidentimiz sharafiga Faxriy qorovul saf tordirdi, artilleriya to‘plaridan salyut berildi.

O‘zbekiston Prezidentini Koreya Respublikasi Bosh vaziri o‘rinbosari — iqtisodiyot va moliya vaziri Ku Yun Chxol hamda boshqa rasmiylar kutib oldi.

Davlat tashrifi bilan Seul shahriga kelgan Prezident Shavkat Mirziyoyevni Koreya

Respublikasida mehnat qilayotgan va tashil olayotgan vatandoshlarimiz samimiy qarshi oldilar.

Davlatimiz rahbari yurtdoshlarimiz bilan suhbatlashib, ularning faoliyati, o‘qishi va kelajak rejalari bilan qiziqdi.

Muloqot chog‘ida mamlakatimizda kechayotgan yangilanishlar, vatandoshlarimizning orzu-intilishlari hamda tashrif doirasida bo‘ljak tadbirlarning ahamiyati haqida fikr almashildi.

Prezidentimiz ularga ish va o‘qishida muvaffaqiyatlar tilab, Koreyada egallanayotgan zamonaviy bilim, ko‘nikma va tajriba kelgusida mamlakatimiz ravnaqi va xalqimiz farovonligiga xizmat qilishiga ishonch bildirdi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Koreya Respublikasiga davlat tashrifi doirasidagi tadbirlar 14-sentabr kuni yurt ozodligi va mustaqilligi yo‘lida jon fido qilgan vatanparvarlar xotirasiga ehtirom ko‘rsatishdan boshlandi.

Davlatimiz rahbari rafiqasi bilan birga Seuldagi Milliy yodgorlik majmuasiga tashrif buyurib, Xotira ustuni poiyiga gulchambar qo‘ydi hamda Faxriy mehmonlar kitobida qayd yozib qoldirdi.

Koreya Respublikasi Prezidentining “Chong Va De” qarorgohida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevni rasmiy kutib olishga bag‘ishlangan tantanali marosim bo‘lib o‘tdi.

Davlatimiz rahbari va rafiqasini Prezident Li Chje Myon va rafiqasi qarshi oldilar.

Oliy martabali mehmon sharafiga Faxriy qorovul saf tordirdi. Ikki davlat madhiyalari yangradi. Prezidentlar qorovul safi oldidan o‘tib, rasmiy delegatsiyalar a‘zolarini qutladilar.

Davlatimiz rahbari “Chong Va De” saroyining Faxriy mehmonlar kitobida qayd yozib qoldirdi.

Shundan so‘ng O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Seul shahrida Koreya Respublikasi Prezidenti Li Chje Myon bilan tor doirada hamda rasmiy delegatsiyalar a‘zolari ishtirokida muzokara o‘tkazdi.

O‘zbekiston — Koreya alohida strategik sherikligini yanada rivojlantirish va mustahkamlash masalalari atroflicha muhokama qilindi.

Koreya Respublikasi Prezidenti davlatimiz rahbarini samimiy qutlab, ushbu tashrif ikki mamlakat o‘rtasidagi do‘stlik va o‘zaro hurmat tamoyillari asosida rivojlanib kelayotgan munosabatlar tarixida muhim voqea ekanini qayd etdi.

O‘z navbatida, O‘zbekiston yetakchisi Koreya Respublikasi o‘tgan yillar davomida yurtimizning ishonchli do‘sti va eng muhim iqtisodiy hamkorlaridan biriga aylanganini ta’kidladi.

Bu borada tovar aylanmasi va investitsiyalar ko‘rsatkichlari o‘sib borayotgani mamnuniyat bilan qayd etildi. O‘zbekistonda Koreya sarmoyasi ishtirokidagi 700 dan ortiq qo‘shma korxona faoliyat yuritmoqda.

Koreya xalqaro hamkorlik agentligi, Eksimbanki va “EDCF” jamg‘armasi bilan hamkorlik doirasida tibbiyot va sog‘liqni saqlash, sanoat, AKT, qishloq va suv xo‘jaligi, energetika, infratuzilma, ta‘lim sohalarida o‘nlab loyihalar amalga oshirilmoqda.

Muzokaralar davomida parlamentlar, vazirlik va idoralar, hudud rahbarlari hamda ishbilamon doiralar o‘rtasidagi aloqalarni faollashtirish zarurligi qayd etildi.

Davlatimiz rahbari Koreya Respublikasi bilan iqtisodiy hamkorlikni yanada kengaytirishning beshta ustuvor yo‘nalishini aytib o‘tdi.

Bular — savdo aloqalarini kengaytirish, investitsiyalar hajmini oshirish, muhim minerallar, transport va infratuzilma sohalarida hamkorlikni rivojlantirish.

Joriy tashrif yakunlari bo‘yicha investitsiya portfeli ko‘lami yanada kengayadi. Xususan, umumiy qiymati qariyb 12 milliard dollarlik istiqbolli loyihalar tayyorlangan. Koreya Eksimbanki bilan Strategik hamkorlik dasturi qabul qilingan.

Tomonlar Koreyaning ilg‘or texnologiyalari hamda Yangi O‘zbekistonning resurslar va sanoat borasidagi salohiyatiga asoslangan mustahkam innovatsion va texnologik alyansni shakllantirishga alohida e‘tibor qaratdilar.

Alyans faoliyatini axborot texnologiyalari va kibernetika sohalarida hamda tibbiyot, sog‘liqni saqlash va farmatsevtika sanoatida yuqori texnologiyali va raqamli yechimlarni joriy etish kabi ustuvor yo‘nalishlarga qaratish taklif etildi.

Harbiy-texnik hamkorlikni rivojlantirish, jumladan, idoralararo aloqalarni kengaytirish, qo‘shma tadbirlar tashkil etish va harbiy mutaxassislarni o‘qitishga tayyorlik bildirildi.

Tashrif arafasida ikki mamlakat o‘rtasidagi hamkorlik tarixida ilk bor o‘tkazilgan Hududlararo forum natijalari yuqori baholandi. Keyingi forumni Samarqand shahrida o‘tkazishga kelishib olindi.

Prezidentlar muzokaralar davomida ta‘lim va kadrlar tayyorlash sohasidagi hamkorlikni chuqurlashtirishga alohida urg‘u berdilar.

O‘zbekistonda Janubiy Koreya universitetlarining to‘rtta filiali faoliyat yuritib, pedagogika, AKT, muhandislik, raqamli texnologiyalar hamda zamonaviy iqtisodiyotning boshqa ustuvor yo‘nalishlarida yuqori malakali kadrlarni tayyorlayotgani mamnuniyat bilan qayd etildi.

Bundan tashqari, O‘zbekistonda KOICA ko‘magida tashkil etilgan 5 ta kasb-hunar o‘qitish markazi samarali faoliyat yuritmoqda. Ushbu markazlar yoshlarimizga kelgusida qobiliyati va salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun o‘z bilim va ko‘nikmalarini oshirishiga keng imkoniyatlar taqdim etmoqda.

Kadrlar tayyorlash bo‘yicha amaliy tajriba almashishda ikki mamlakat oliy ta‘lim muassasalari rektorlari forumi muhim o‘rin tutishi alohida ta’kidlandi.

Munosabatlarni rivojlantirishda xalqlar o‘rtasidagi o‘zaro anglashuv va do‘stlik rishtalarini mustahkamlashga xizmat qiladigan madaniy almashinuv muhim ahamiyatga ega ekanini qayd etildi.

Davlatimiz rahbari ko‘p sonli koreys diasporasi O‘zbekiston ko‘p millatli oilasining ajralmas qismi hamda mamlakatlarimiz va xalqlarimiz o‘rtasidagi “ma’naviy ko‘prik” ekanini ta’kidladi.

Ushbu o‘ziga xos gumanitar aloqalarni yanada rivojlantirish maqsadida 2027-yilni “Madaniyat va o‘zaro almashinuvlar yili” deb e‘lon qilish hamda qo‘shma madaniy-gumanitar tadbirlarni o‘tkazish bo‘yicha kelishuvga erishildi.

Yakunda muhokama qilingan mintaqaviy va xalqaro ahamiyatga molik masalalar yuzasidan tomonlarning pozitsiyalari yaqinligi ham tasdiqlandi.

Seul shahrida o‘tkazilgan oliy darajadagi muzokaralar yakunlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev va Koreya Respublikasi Prezidenti Li Chje Myon huzurida ikki tomonlama hujjatlarni almashish marosimi bo‘lib o‘tdi.

To‘plamdan savdo-iqtisodiy, investitsiyaviy, gumanitar va boshqa sohalaridagi sheriklikni yanada rivojlantirish va mustahkamlashga qaratilgan shartnoma va bitimlar o‘rin oldi.

Bular — transport, aviatsiya, qishloq xo‘jaligi, turizm, sun‘iy intellekt, texnik ko‘mak, oliy, maktab va maktabgacha ta‘lim, tibbiy mahsulotlarni tartibga solish, atrof-muhitni muhofaza qilish, iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashish, intellektual mulkni himoya qilish, arxiv ishi va boshqa sohalaridagi hamkorlikka oid hujjatlar.

“Chong Va De” qarorgohida bo‘lib o‘tgan oliy darajadagi muzokaralardan so‘ng O‘zbekiston Respublikasi va Koreya Respublikasi yetakchilari hamda rafiqalari muloqotni Prezident Shavkat Mirziyoyev sharafiga Prezident Li Chje Myon nomidan uyushtirilgan davlat qabulida davom ettirdilar.

Samimiy mehmondo‘stlik va o‘zaro hurmat muhiti davlat rahbarlari o‘rtasidagi yuksak ishonch, ikki xalq yaqinligi hamda O‘zbekiston — Koreya do‘stligi mustahkam ekanining yana bir yorqin ifodasi bo‘ldi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Koreya Respublikasiga davlat tashrifi davom etmoqda.

O‘ZA

O‘ZBEKISTONNING OCHIQ VA PRAGMATIK SIYOSATI YANGI HAMKORLIK UFQLARINI OCHMOQDA

Shunday chog‘lar bo‘ladiki, hayajon, quvunch va faxrni bir vaqtda his etasiz. Bunday kuchli hissiyot chog‘ida fikrlarni bir tizginga solib, uni ifoda etish... ochig‘i, oson emas. Men ham ayni dam xuddi shunday tuyg‘ular girdobidaman. Bunga Prezidentimizning Koreya Respublikasining nufuzli nashrlari — “Chosun Ilbo”ning ingliz tilidagi platformasi bo‘lmish “The Chosun Daily” hamda “The Korea Herald” gazetasida “O‘zbekiston va Koreya Respublikasi: o‘zgarishlar davrida kelajak sari intilayotgan hamkorlik” maqolasi sabab bo‘ldi.

The Korea Herald

Ushbu maqola haqidagi fikrlarga o‘tishdan oldin bir jihatga e‘tibor qaratmoqchiman. Ya’ni hozir xalqaro maydonda yangi O‘zbekistondagi islohotlar yuksak e‘tirof etilyapti.

Ayni damda qisqa vaqtda bunday katta sakrashning siri, formulasi qanday degan savollar ham berilyapti. Bu savollarning javobini xalqimiz yaxshi biladi.

THE CHOSUN Daily

Prezidentimizning siyosiy irodasi sabab insonni qadrlash ustuvor vazifaga aylandi. Davlat idoralari xalqqa xizmat qiladigan tizimga o‘tdi. Mamlakatimiz dunyoga ochildi. Umuman, o‘tgan o‘n yillikdagi katta islohotlar sabab xalqning ishonchi ortdi. Elimizda “Haq ishni xalq qo‘llar” degan naql bor. Berilgan ishonchga javoban biz yagona xalq, bir butun vatan bo‘lib shakllandik. Yutuqlarimizning siri insonni qadrlash, islohotlarni raqamlar emas, hayotiy natijaga qarab aqlga oshirish va shu orqali ishonchni mustahkamlashda! Birdamligimizda!

Yangilanishlar natijasida xalqaro maydonda ham mamlakatimiz nufuzi yuksaldi. Biz bilan

hamkorlik qilishga qiziqish keskin oshdi. O‘zbekiston — Janubiy Koreya munosabatlari ham shunga yarasha yangicha mazmun va salohiyat kasb etib bormoqda.

“O‘zbekiston va Koreya Respublikasi: o‘zgarishlar davrida kelajak sari intilayotgan hamkorlik” maqolasida bunday yozilgan: **“Bugun O‘zbekiston — Koreya munosabatlari alohida strategik sheriklik darajasiga ko‘tarilib, nihoyatda chuqur mazmun, ulkan ko‘lam va yuksak ishonchga asoslangan, jadal rivojlanayotgan hamkorlikka aylandi”.**

▶ Davomi 3-betda

Von Do Yon: “O‘ZBEKISTON PREZIDENTINING KOREYA RESPUBLIKASIGA DAVLAT TASHRIFI ALOHIDA AHAMIYATGA EGA”

Koreya Respublikasining mamlakatimizdagi elchisi Von Do Yon O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Seulga davlat tashrifi arafasida “Dunyo” AA muxbiriga eksklyuziv intervyu berdi.

— Janob elchi, O‘zbekiston va Koreya Respublikasi o‘rtasidagi alohida strategik sheriklik munosabatlarining bugungi darajasini qanday baholaysiz? Sizningcha, qaysi yo‘nalishlar ularning istiqboldagi rivojini belgilab beradi?

— Avvalo, ushbu intervyuni bera-yotganimdan juda ham mamnunligimni izhor qilaman!

Koreya Respublikasi va O‘zbekiston Respublikasi 2019-yili alohida strategik sheriklik munosabatlarini o‘rnatgan. Bugun,

fikrimcha, ushbu aloqalar misli ko‘rilmagan yuksak rivojlanish darajasiga yetdi. Turli sohalarida hamkorlik faol rivojlanmoqda. Investitsiyalar va savdo hajmi kengaymoqda. Shuningdek, O‘zbekistonga kelayotgan koreyalik sayyohlar soni ortib bormoqda. Hozir 100 mingga yaqin O‘zbekiston fuqarosi mehnat qilish yoki ta‘lim olish maqsadida Janubiy Koreyada bo‘lib turibdi. Umuman olganda, ikki mamlakat o‘rtasidagi munosabatlar tobora mustahkamlanib bormoqda.

▶ Davomi 2-betda

Hamkorlikning istiqbolli yo‘nalishlariga kelsak, bugun mamlakatlarimiz qayta ishlash sanoati va transport infratuzilmasi kabi an’anaviy yo‘nalishlarda muvaffaqiyatli hamkorlik qilmoqda. Shu bilan birga, sun‘iy intellekt, farmatsevtika, biotexnologiyalar kabi kelajakka yo‘naltilgan ilg‘or tarmoqlar, shuningdek, iqlim o‘zgarishi sohasidagi aloqalar faollashmoqda.

Xalqaro turnir

DUNYO NIGOHI YANA SAMARQANDDA

Mamlakatimiz 46-Butunjahon shaxmat olimpiadasiga mezbonlik qilmoqda

Qadimiy va navqiron Samarqand yana bir bor dunyo nigohini o‘ziga qaratdi. Asrlar davomida ilm-fan, savdo va buyuk madaniyatlar chorrahasi bo‘lgan bu ko‘hna zamin tag‘in bashariyat aql-zakovatining mayog‘i o‘laroq porlayotir.

15-sentabr kuni Samarqand shahridagi “Silk Road” xalqaro turizm markazida 46-Butunjahon shaxmat olimpiadasi tantanali ravishda ochildi. 1927-yildan buyon o‘tkazib kelinayotgan va qit’alarni birlashtiruvchi ushbu nufuzli musobaqa tarixida Markaziy Osiyoda O‘zbekiston ilk bor shaxmat olamining eng yirik jamoaviy turniriga mezbonlik qilyapti. 2022-yil 31-iyul — 9-avgust kunlari Xalqaro shaxmat federatsiyasining Hindistonning Chennai shahrida bo‘lib o‘tgan kongressida 46-Butunjahon shaxmat olimpiadasi hamda FIDEning navbatdagi kongressini 2026-yilda

O‘zbekistonda o‘tkazish to‘g‘risida qaror qabul qilingan edi.

Darhaqiqat, ayni tarixiy tanlov o‘z-o‘zidan yoki tasodif tufayli yuz bergani yo‘q, bu yangi O‘zbekistondagi uzoqni ko‘zlagan va puxta o‘ylangan taraqqiyot yo‘lining mantiqiy hosilasidir. Bu mamlakatimizda yoshlarning intellektual quvvatiga tikilayotgan ulkan sarmoyalar xalqaro maydonda davlatimiz nufuzini yuksaltirish barobarida o‘zining chinakam mevalarini bera boshlaganini anglatadi.

▶ Davomi 3-betda

Ikki xalq aloqalari tarixi asrlar qa’riga borib taqaladi. Keng tarqalgan ilmiy talqinga ko’ra, Samarqanddagi Afrosiyob saroyining mashhur devoriy suratlarida qadimgi Koguryo davlati elchilari tasvirlangan.

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

yuz.uz_news

Von Do Yon: “O‘ZBEKISTON PREZIDENTINING KOREYA RESPUBLIKASIGA DAVLAT TASHRIFI ALOHIDA AHAMIYATGA EGA”

Boshlanishi 1-betda

Biroq oddiy insonlar o’rtasidagi rishtalar hamkorlikning negizini tashkil qiladi. O’zbekistondagi koreys diasporasi o’zaro munosabatlarning mustahkam zamini bo’lib xizmat qilmoqda.

— **Shu kunlarda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Seulda davlat tashrifi bilan bo‘lib turibdi. Shuningdek, “Markaziy Osiyo — Koreya Respublikasi” shaklidagi birinchi sammit bo‘lib o‘tadi. Janubiy Koreya tomoni ushbu tadbirlarga qanday e’tibor qaratmoqda va o‘zaro hamkorlikni yanada chuqurlashtirish hamda Koreya Respublikasining Markaziy Osiyo davlatlari bilan sherikligini mustahkamlash yo‘lida qanday aniq kelishuvlar va amaliy natijalarga erishish kutilmoqda?**

— O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Janubiy Koreyaga davlat tashrifi alohida ahamiyatga ega.

16-sentabr kuni Seulda bo’lib o’tadigan “Koreya Respublikasi — Markaziy Osiyo” shaklidagi sammit tarixda ilk bor oliy darajada tashkil etiladi. 2007-yildan buyon vazirlar darajasida o’tkazib kelinayotgan uchrashuvlar davlat rahbarlari darajasiga ko’tarilmoqda.

Janubiy Koreyada ko’plab xalqaro tadbirlar va uchrashuvlar uyushtiriladi, biroq “Koreya Respublikasi — Markaziy Osiyo” sammiti joriy yildagi yagona ko’p tomonlama sammitga aylanadi. Aynan shuning uchun ham u alohida ahamiyatga ega.

Unda muhim hujjatlar to’plami imzolaniishi va hamkorlikni mustahkamlash bo’yicha qator chora-tadbirlar e’lon qilinishi kutilmoqda. Ushbu hujjatlar nafaqat transport infratuzilmasi, qayta ishlash sanoati yoki iqlim o’zgarishi kabi sohalarini, balki O’zbekiston uchun manfaatli bo’lgan sog’liqni saqlash va ta’lim kabi yo’nalishlarni ham qamrab oladi.

Lekin eng muhimi, Prezident Shavkat Mirziyoyevning Seulga davlat tashrifi ikki yetakchining bir-biriga yanada yaqin bo’lishi uchun qimmatli imkoniyat bo’ladi deb hisoblayman.

Ikki Prezidentda ko’plab mushtarak jihatlar mavjud. Ular ikki marta muloqot qilgan. O’tgan yili Prezident Shavkat Mirziyoyev bilan birinchi telefon muloqoti bo’lib o’tgan edi. Keyinroq davlat rahbarlari BMT Bosh Assambleyasi doirasida uchrashdi. Bo’lajak sammit esa uchinchi muloqot bo’ladi.

Ikki yetakchi o’rtasida allaqachon yaqin munosabatlar qaror topgan, biroq Seulga davlat tashrifi yanada chuqur muloqot olib borish va amaliy hamkorlikni izchil rivojlantirish uchun qulay imkoniyat bo’lishiga ishonaman.

Yuqorida qayd etganimdek, ikki yetakchida ko’plab umumiy jihatlar mavjud. Prezident Shavkat Mirziyoyev hududlarni mutanosib rivojlantirish muhimligini ta’kidlab, 2026-yilni “Mahallani rivojlantirish va jamiyatni yuksaltirish yili” deb e’lon qildi. Prezident Li Chje Myon ham ushbu masalaga katta e’tibor qaratmoqda.

— **2026-yil boshidan buyon O‘zbekiston va Koreya Respublikasi o’rtasidagi tovar ayirboshlash hajmi 12 foiz ko‘paydi. Yurtimiz iqtisodiyotiga jalb etilgan Janubiy Koreya investitsiyalarining umumiy hajmi esa 8 milliard dollardan oshdi. Mamlakatlarimiz o’rtasidagi o‘zaro savdoning yanada o’sish salohiyatini qanday baholaysiz? O‘zbekistonga Koreya investitsiyasini jalb etish va qo’shma loyihalarni amalga oshirish uchun yana qaysi tarmoq va yo‘nalishlarni istiqbolli deb hisoblaysiz?**

— Koreya Respublikasi va O’zbekiston Respublikasi o’rtasidagi investitsiyalar va

savdo hajmi sezilarli darajada ortmoqda. Fikrimcha, hamkorlikni yanada rivojlantirish imkoniyati deyarli cheksiz. Koreya Respublikasining O’zbekistondagi elchisi sifatida men buni har kuni his qilyapman.

Agar bugun amalga oshirilayotgan muhim loyihalar haqida gapirsak, Jizzaxdagi “KIA” avtomobillarini ishlab chiqarish zavodini esga olish mumkin. Ilgari ushbu korxonada “Sonet” modeli tayyorlangan bo’lsa, endi mahsulotlar qatoriga “K3” rusumidagi zamonaviy mashinalar ham qo’shildi.

Janubiy Koreyadan olib kelingan “Jaloliddin Manguberdi” yuqori tezlikda harakatlanuvchi poyezdi yaqinda Toshkent — Xiva — Toshkent yo’nalishi bo’ylab harakatlana boshladi.

Ikki tomonlama munosabatlar qanchalik mustahkamlanib borayotgani, Janubiy Koreya kompaniyalari O’zbekiston bozoriga nechog’liq faol kirib kelayotgani va sarmoya jalb etayotganiga amalda ko’pchilik guvoh bo’lib turganiga ishonaman.

Bugungi salmoqli investitsiyalar qatorida robot ishlab chiqarish bilan shug’ullanuvchi “Robotis” kompaniyasini ham qayd etish mumkin. Mazkur kompaniya O’zbekistonga taxminan 100 million dollar miqdorida sarmoya kiritmoqda va robotlar uchun bo’g’in ishlab chiqarish zavodini bunyod etmoqda. Bundan tashqari, “AHA” kompaniyasi Farg’ona viloyatida elektron doskalar zavodini ishga tushiradi.

Ikki davlat o’rtasidagi iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga turtki beruvchi kuch ularning bir-birini to’ldira olish salohiyatidir. Janubiy Koreya yuqori texnologik rivojlanish darajasiga ega, O’zbekiston esa nafaqat boy tabiiy resurslar va foydali qazilmalarga, balki yuqori malakali kadrlarga ega. “Robotis” kompaniyasining O’zbekistonda ishlab chiqarishni yo’lga qo’yish to’g’risida qaror qabul qilishida ushbu jihat ham ahamiyat kasb etdi.

Mamlakatlarimiz o’ta muhim foydali qazilmalarni birgalikda qidirish va o’zlashtirish, yuqori qo’shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish, shuningdek, ularni Janubiy Koreya, YI davlatlari va boshqa mamlakatlarga eksport qilish masalalarini faol muhokama qilmoqda.

— **Mamlakatlarimiz ta’lim sohasidagi hamkorlikni faol rivojlantirmoqda. O‘zbekistonda Janubiy Koreya universitetlarining filiali ochilmoqda. Qo’shma ta’lim dasturlari ko‘lami kengaymoqda. Ushbu hamkorlikning yangi o’rtasidagi iqtisodiyoti uchun malakali mutaxassislar tayyorlashdagi o’rinni qanday baholaysiz?**

— Ko’pchilik mendan Janubiy Koreya iqtisodiy taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi nima bo’lgani haqida qiziqib so’raydi. Men odatda “Bu inson kapitaliga kiritilgan investitsiyalardir”, deb javob beraman. Menimcha, Koreyaning jadal rivojlanishi aynan ta’limga kiritilgan katta miqdordagi sarmoya bilan bog’liq ekaniga hech kim shubha qilmaydi.

Shu ma’noda, nafaqat Koreya Respublikasi universitetlarining O’zbekistondagi filiallari, balki mamlakatimizdagi oliy ta’lim muassasalarida tahsil olayotgan o’zbekistonlik talabalar ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, hozir 15 mingga yaqin o’zbekistonlik Janubiy Koreyada turli yo’nalishlar bo’yicha ta’lim olmoqda.

Ushbu yoshlar ilg’or texnologiyalar va zamonaviy mutaxassislarni o’rganib, O’zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishga o’z hissasini qo’shadi. Bu esa mamlakatingizga kelajak sari sifatli qadam tashlash va rivojlangan mamlakatlar darajasiga yanada yaqinlashish imkonini beruvchi ijobiy muhit yaratishda g’oyat muhim. Bugun O’zbekiston izchil ravishda aynan shu yo’nalishda harakat qilmoqda.

— **O‘zbekiston va Koreya Respublikasi xalqlari o’rtasida mustahkam gumanitar aloqalar qaror topgan. Madaniy almashinuvlar va o‘zaro turizmini yanada kengaytirish, shuningdek, yangi loyihalarni amalga oshirish istiqbollarini qanday baholaysiz?**

— Avvalo, Janubiy Koreyada O’zbekiston madaniyatiga qiziqish ortib borayotganini ta’kidlamoqchiman.

Seulda Markaziy Osiyo ko’chasi bor. Do’stlarim o’zbek restoranlariga borib, milliy taomlar, jumladan, palov va kabobni tatib ko’rishni odat qilgan.

Oddiy insonlar o’rtasidagi aloqalar va madaniy hamkorlikni rivojlantirish uchun, eng avvalo, ularning bir-biriga o’zaro qiziqishini qo’llab-quvvatlash zarur deb hisoblayman. Meni juda quvontiradigan jihat shuki, Koreya Respublikasida O’zbekistonga qiziqish muttasil ortib bormoqda. Bunga katta ahamiyat beraman va o’ta ijobiy baholayman.

Aynan shuning uchun ham O’zbekistonga kelayotgan koreyalik sayyohlar soni jadal ko’paymoqda. O’tgan yili mamlakatingizga koreys millatiga mansub 45 mingga yaqin fuqaro keldi va bu ko’rsatkich bir yil oldingiga nisbatan 15-20 foiz ko’p bo’ldi.

O’z navbatida, O’zbekistonda Janubiy Koreya madaniyati, taomlari, kosmetikasi va boshqa sohalariga katta qiziqish bildirilayotgani uchun minnatdorlik bildiraman.

Bunday qiziqish qator amaliy hamkorlik loyihalarini hayotga tatbiq etishga xizmat qilmoqda deb bilaman. Masalan, farmatsevtika klasteri doirasida Koreya Respublikasining Yonse universiteti bilan hamkorlikda farmatsevtika fakulteti tashkil etilmoqda. Kelgusida ushbu loyihani kengaytirish rejalashtirilgan bo’lib, nafaqat Janubiy Koreyaning biotexnologiya kompaniyalari, balki kosmetika kompaniyalari ham bu yerda o’z mahsulotlarini ishlab chiqarishni yo’lga qo’yishni rejalashtirmoqda. Shunday qilib, Janubiy Koreya madaniyatiga qiziqish va K-beauty fenomeni O’zbekistonda Koreya mahsulotlarini ishlab chiqarish bo’yicha aniq loyihalarni amalga oshirishga hissa qo’shmoqda.

Madaniy hamkorlik bosqichma-bosqich amaliy va iqtisodiy sheriklikka aylanib borayotganini juda ijobiy signal deb bilaman.

— **O‘zbekiston va Janubiy Koreya hamkorligining keyingi o’n yilligi haqida gapirsak, 2035-yilga borib ikki mamlakat o’rtasidagi strategik sheriklikni qanday ko’rishni istardingiz? Qaysi yo‘nalishlar uning asosiy tayanclariga aylanishi mumkin?**

— 2035-yilga borib, O’zbekiston yanada yuqori natijalarni qo’lga kiritishiga ishonaman.

Prezident Shavkat Mirziyoyevning yetuk rahbarligini hamda har kuni ish jarayonida hamkorlik qilayotgan o’zbekistonlik davlat xizmatchilari faoliyatini kuzatir ekanman, O’zbekiston yuksak marralar sari dadil qadam tashlayotganiga guvoh bo’lmoqdaman.

So’nggi 30 yilda Janubiy Koreya O’zbekistonning ishonchli hamkori bo’lib keldi. Agar kelgusi 10 yilda o’zaro hamkorlik tajribasi ana shunday sur’atda boyishda davom etsa, Seulning O’zbekiston uchun alohida strategik sherik sifatidagi o’rni va maqomi yanada mustahkamlanadi.

Biz Janubiy Koreya — O‘zbekiston munosabatlari alohida strategik sheriklik deb ataymiz. Biroq menga eng yoqadigani “qardosh mamlakatlar” iborasidir. 2035-yilga borib mamlakatlarimiz nafaqat qardosh davlatlar, balki eng yaqin va eng ahil birodarlarga aylanadi.

Fursatdan foydalanib, ushbu qardoshlik munosabatlarining negizini tashkil etuvchi hamkorlikning asosiy yo’nalishlaridan biri sifatida transport infratuzilmasiga alohida e’tibor qaratmoqchiman. Bugun O’zbekiston “dengizga chiqish imkoni bo’lmagan mamlakat (landlocked country)” maqomidan “quruqlik orqali bog’langan mamlakat (land-linked country)” maqomiga o’tish uchun katta sa’y-harakatlarni amalga oshirmoqda. Bu O’zbekistonning taraqqiy etgan davlatga aylanishi uchun eng muhim turtkilardan biri bo’ladi deb bilaman.

Mamlakatimiz ushbu sa’y-harakatlarda anadan buyon faol ishtirok etmoqda. Masalan, “Yangi Toshkent” aeroporti qurilishi loyihasida “Incheon International Airport” asosiy hamkor sifatida qatnashmoqda. Biz, shuningdek, temir yo’li masalasi ham faol hamkorlik qilmoqdami. Jumladan, men yuqorida tilga olgan “Jaloliddin Manguberdi” tezyurar poyezdlarini yetkazib berishni kengaytirish masalasi ham ko’rib chiqilmoqda.

Ushbu birgalikdagi sa’y-harakatlar orqali Janubiy Koreya O’zbekistonning haqiqiy ma’noda “quruqlik orqali bog’langan mamlakat”ga aylanishida bundan buyon ham ishonchli hamkor rolini o’ynash niyatida.

Ikki mamlakat o’rtasidagi insoniy aloqalarga kelsak, bu yerda 170 ming kishilik koreys diasporasi alohida rol o’ynaydi.

Kelgusida Koreya Respublikasida yashovchi O’zbekiston fuqarolari soni 100 mingdan 200-300 mingga, O’zbekistonga kelayotgan koreyslar soni esa 50-100 minggacha ko’payishiga umid qilaman.

Bunday insoniy aloqalar mamlakatlarimiz o’rtasidagi munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqish va Janubiy Koreya bilan O’zbekistonni chinakam qardosh davlatlarga aylantirish imkonini beruvchi mustahkam tayanch bo’lishiga ishonaman.

2026-yil 13-16-sentabr kunlari O‘zbekiston Prezidenti davlat tashrifi bilan Janubiy Koreyada bo‘ladi va “Markaziy Osiyo — Koreya Respublikasi” birinchi sammitida ishtirok etadi.

O‘ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA YANGI STRATEGIK BOSQICHGA QADAM QO‘YMOQDA

Seul shahrida mutaxassislar hozirdanoq tarixiy deb atayotgan voqea — “Markaziy Osiyo — Koreya Respublikasi” birinchi sammiti bo’lib o’tadi. Markaziy Osiyoning beshta davlati va Janubiy Koreya yetakchilari bir davrada to’planib, kelgusi yillar uchun hamkorlik yo’nalishlarini belgilab oladi.

Ushbu sammit O’zbekiston uchun alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur yirik tadbir o’zaro munosabatlarning o’ttiz yildan ziyod izchil davom etib kelayotgan rivojlanishining yuqori cho’qqisi hamda ayni vaqtda yangi va yanada ulkan bosqichning boshlang’ich nuqtasi bo’ladi.

Ikki xalq aloqalari tarixi asrlar qa’riga borib taqaladi. Keng tarqalgan ilmiy talqinga ko’ra, Samarqanddagi Afrosiyob saroyining mashhur devoriy suratlarida qadimgi Koguryo davlati elchilari tasvirlangan.

Buyuk ipak yo’li xalqlarni nafaqat savdo-sotiq, balki g’oyalari, bilimlar va texnologiyalar almashinuvi orqali ham bog’lagan. Bugun O’zbekiston va Janubiy Koreya ushbu hamkorlikni raqamli va texnologik shaklda qayta tiklab, tarixiy xotirani zamonaviy taraqqiyot asosida rivojlantirmoqda.

Janubiy Koreya O’zbekiston mustaqilligini 1991-yil 30-dekabr kuni tan olgan. 1992-yil 29-yanvarda esa mamlakatlar o’rtasida diplomatik munosabatlar o’rnatilgan. O’shandan buyon oliy darajada 20 ta sammit bo’lib o’tdi. Bu siyosiy muloqotning izchilligi va shiddatidan dalolat beruvchi muhim ko’rsatkichdir.

2006-yilda Strategik sheriklik to’g’risidagi qo’shma deklaratsiya imzolangani muhim bosqich bo’ldi.

2019-yilda munosabatlar alohida strategik sheriklik darajasiga ko’tarildi.

So’nggi yillardagi siyosiy aloqalar dinamikasi kishini hayratga soladi.

4 ta sammit va BMT Bosh Assambleyasi sessiyalari doirasida oliy darajadagi 2 ta uchrashuv bo’lib o’tdi. Shu bilan birga, davlat rahbarlari telefon orqali muloqot qilib, siyosiy munosabatlarni yanada mustahkamladi.

Ikki mamlakatning xalqaro tashkilotlar doirasida bir-birining nomzodlari va tashabbuslarini o’zaro qo’llab-quvvatlashi alohida e’tiborga loyiq. Seul O’zbekiston tomonidan taklif etilgan Bosh Assambleya rezolyutsiyalariga bir necha bor hammualliflik qilgan.

UNESCO doirasida Janubiy Koreya O’zbekiston tomonidan taklif etilgan va 2026-yil 23-aprel kuni UNESCO Ilroiya kengashining 224-sessiyasida qabul qilingan 19-noyabni “Xalqaro hujjatli meros kuni” deb e’lon qilish to’g’risidagi qaror loyihasini qo’llab-quvvatladi hamda uning hammuallifi bo’ldi.

Savdo-iqtisodiy hamkorlik o’zaro munosabatlarning jadal rivojlanayotgan yo’nalishlaridan. So’nggi yillarda mamlakatlarimiz o’rtasidagi tovar ayirboshlash hajmi besh barobar oshib, 2025-yilda 2 milliard dollar ko’rsatkichga yaqinlashdi. 2026-yilning birinchi yarmida tovar ayirboshlash hajmi 940 million dollardan oshib, o’tgan yilning mos davriga nisbatan qariyb 12 foiz o’sdi.

Janubiy Koreyaning O’zbekiston iqtisodiyotiga kiritgan to’g’ridan to’g’ri sarmoyasining umumiy hajmi 8 milliard dollardan oshdi. O’zbekistonda Janubiy Koreya kapitali ishtirokida 700 dan ortiq korxona faoliyat yuritmoqda. Umumiy qiymati 8,8 milliard dollarlik 60 ta

sarmoyaviy loyiha hayotga tatbiq etilmoqda. 2026-yilning birinchi yarmida jalb qilingan sarmoyalar hajmi 290 million dollardan ziyod bo’ldi.

Koreya eksport-import banki (KEXIM) va uning Iqtisodiy hamkorlik jamg’armasi (EDCF) bilan birgalikda umumiy qiymati 2,6 milliard dollarlik 17 ta loyiha amalga oshirildi. 2024-yil iyun oyida Toshkentda bo’lib o’tgan O’zbekiston — Janubiy Koreya sammiti yakunlariga ko’ra, EDCF bilan 2024-2027-yillarga mo’ljallangan 2 milliard dollarlik hamkorlik dasturi imzolandi.

Koreya xalqaro hamkorlik agentligi (KOICA) orqali 1995-2024-yillarda qiymati 124 million dollarlik 36 ta loyiha amalga oshirildi. Hozir sog’liqni saqlash, ta’lim va kasb-hunar, davlat boshqaruvi, iqlim sohalarida qiymati 200 million dollardan ortiq bo’lgan 19 ta loyiha hayotga tatbiq etilmoqda.

Hamkorlikda raqamli kun tartibi alohida o’rin tutadi. O’zbekiston va Janubiy Koreya o’rtasidagi sheriklik telekommunikatsiya, elektron hukumat infratuzilmasi, sun’iy intellekt, sog’liqni saqlash va ta’lim sohalarini qamrab olgan.

Mamlakatimizda O’zbekiston — Koreya o’quv-amaliy to’qimachilik texnoparki, Nodir metallar va qotishmalar ilmiy-texnologik markazi, Qishloq xo’jaligi mashinasozligi konstruktorlik-texnologik markazi, Elektron hukumat sohasidagi O’zbekiston — Koreya hamkorlik markazi tashkil etilgan. Shuningdek, qurilish va kimyo texnologiyalari sohalarida hamkorlik markazlari barpo etilmoqda.

Janubiy koreyalik hamkorlar ko’magida

filiallari faoliyat yuritmoqda. O’zbekiston oliy o’quv yurtlari Janubiy Koreyaning 50 ga yaqin universiteti va ilmiy-ta’lim tashkilotlari bilan hamkorlikni yo’lga qo’yg’an. Toshkent va Seul shaharlarida ikki mamlakat yetakchi oliy o’quv yurtlari rektorlarining forumlari bo’lib o’tdi.

Koreys tili 9 ta oliy o’quv yurtida va 24 ta maktabda o’qutilmoqda. O’zbek tili va adabiyoti esa Janubiy Koreyaning Xankuk va Xonam universitetlarida o’rgatilmoqda.

O’zbekistonning 400 dan ortiq tibbiyot xodimi Janubiy Koreyaning yetakchi klinikasi va markazlarida malaka oshirish hamda stajirovka o’tadi. 2019-yilda Sog’liqni saqlash sohasida O’zbekiston — Janubiy Koreya hamkorlik markazi tashkil etildi. 2020-yilda EDCF jamg’armasi ko’magida Toshkent shahrida Ko’p tarmoqli bolalar markazi qurildi.

2014-yilda Toshkentda barpo etilgan Seul bog’i hamda 2019-yilda ochilgan Koreys madaniyati va san’ati uyi ikki mamlakat xalqlari o’rtasidagi mustahkam do’stlikning yorqin ramzlariga aylandi. 2018-yilda Toshkent ko’chalaridan biri Seul ko’chasi — “Seoul Moon” deb qayta nomlandi va u shaharliklarning sevimli dam olish maskaniga aylandi.

2021-yil 16-dekabr kuni Seulda buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy haykali ochildi. 2025-yil iyunda esa Janubiy Koreya poytaxtida taniqli o’zbek yozuvchisi Abdulla Qodiriyning “O’tkan kunlar” romanining koreys tilidagi taqdimoti bo’lib o’tdi.

Janubiy Koreyadan O’zbekistonga sayyohlar oqimi barqaror o’sishda davom etmoqda. Bu ko’rsatkich 2018-yili 27 mingdan ortiq bo’lgan, 2025-yilga kelib esa qariyb 45 mingga yetdi. 2026-yilning 7 oyi davomida O’zbekistonga ushbu mamlakatning 27 mingga yaqin fuqarosi keldi.

90 yildan buyon O’zbekistonning ko’p millatli xalqining ajralmas qismi bo’lib kelayotgan koreys diasporasi ikki davlat munosabatlarida alohida o’rin tutadi. Taqdir taqozosi bilan o’zbek zaminidan panoh topgan koreyslar o’z mehnati bilan qishloq xo’jaligi, ilm-fan, ta’lim, tibbiyot, sanoat, madaniyat va tadbirkorlik rivojiga salmoqli hissa qo’shdi. Diaspora ota-bobolarining tarixiy vatani bilan aloqalarni saqlagan holda ikki davlat o’rtasida do’slik ko’prigi vazifasini bajarib kelmokda.

Janubiy Koreyaga davlat tashrifi O’zbekiston Prezidentining Seulga qariyb besh yil ichidagi ilk hamda 2025-yilda ushbu davlatda yangi Prezident saylanganidan keyingi birinchi safari bo’ladi. “Markaziy

“ Ta’lim sohasidagi hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonlik talabalar Janubiy Koreyadagi xorijlik talabalarining soni bo‘yicha eng yirik guruhlar uchligidan joy olgan: 20 mingdan ortiq yosh yurtdoshimiz ushbu mamlakatdagi oliy o‘quv yurtlarida tahsil olmoqda.

2022-yilda Milliy elektron tijorat platformasi ishga tushirildi. 2024-yil mart oyida Seulda birinchi O’zbekiston — Janubiy Koreya savdo uyi ochildi. “IT Park Uzbekistan”da Koreya kapitali ishtirokidagi kompaniyalar sonini jadal o’stirish va Janubiy Koreya bozoriga raqamli xizmatlar eksporti hajmini oshirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Global ta’minot zanjirlarining transformatsiyasi sharoitida muhim mineralar sohasidagi hamkorlik alohida dolzarblik kasb etmoqda. Janubiy Koreyaning milliy sanoat tarmoqlarini qo’llab-quvvatlash uchun ta’minot manbalarini diversifikatsiya qilish borasidagi sa’y-harakatlari O’zbekistonning strategik xomashyo va materiallar yetkazib berish imkoniyatini ta’minlash bo’yicha hamkorlikni rivojlantirish manfaatlariga to’la mos keladi.

Ta’lim sohasidagi hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. O’zbekistonlik talabalar Janubiy Koreyadagi xorijlik talabalarning soni bo’yicha eng yirik guruhlar uchligidan joy olgan: 20 mingdan ortiq yosh yurtdoshimiz ushbu mamlakatdagi oliy o’quv yurtlarida tahsil olmoqda.

O’zbekistonda o’rtta universitet — Toshkentdagi Inha, Puchon, Adju hamda Farg’onadagi Koreya xalqaro universitetining

Osiyo — Koreya Respublikasi” birinchi sammiti Markaziy Osiyo davlatlari poytaxtlari va Seul o’rtasidagi hamkorlikni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishda muhim katalizator bo’lib xizmat qiladi.

Seuldagi ishblarmonlar sammitida infratuzilma, qayta tiklanuvchi energiya, raqamli texnologiyalar, sog’liqni saqlash va ta’minot zanjirlari sohalaridagi amaliy loyihalar muhokama etiladi.

O’zbekiston va Janubiy Koreya yangi strategik marraga yaqinlashdi. Oldinda o’tgan yillarda yaratilgan o’zaro ishonch va do’stlikning mustahkam poydevori hamda ikki mamlakatning boy salohiyatiga tayanib, hamkorlik uqflarini kengaytirishdek ulkan maqsad va vazifalar turibdi.

Eng asosiysi, bu sheriklik zamirida iqtisodiy manfaatlardan-da chuqurroq ma’no mujassam. O’zbek va koreys xalqlari qadri-qimmat, oila, kattalarga hurmat, sabr-toqat va mehnat, farzandlarga munosib kelajak yaratishga intilish kabi an’analarga alohida e’tibor qaratadi. Bu mushtarak qadriyatlar zamirida xalqlarni birlashtiruvchi falsafa yotadi: kelajak o’z-o’zidan kelishini kutish yaramaydi, uni o’z qo’llarimiz bilan bunyod etishimiz lozim.

Ibrohim ABDURAHMONOV,
qishloq xo'jaligi vaziri,
akademik

Ana shu savoldan epigenetik bilimga asoslangan dehqonchilik deb atayotgan yondashuvimiz shakllana boshladi. Bu atama fermerga noodatyi eshitilishi mumkin, lekin mantig'i sodda. DNK urug'ning alifbosi bo'lsa, fiziologik va epigenetik boshqaruv shu alifboning qachon va qanday "o'qilishi"ga ta'sir qiladi. Yoshi, namligi, u ko'rgan harorat, saqlash sharoiti, fiziologik holati va keyingi muhit urug'ning qachon va qay tarzda unib chiqishi, ildiz otishi, o'sishi va pishishiga ta'sir qiladi. Bugungi genomika va pangenomika davrida zamonaviy biologiya bunday holatlarning genetik, gormonal, metabolik va epigenetik boshqaruv orqali birgalikda amalga oshishini ko'rsatmoqda. Zamonaviy qishloq xo'jaligida hozirgi maqsad laboratoriyalardagi an'anaga aylanib ketgan chiroqli natijalar yoki mexanizm haqida gapirishdan iborat emas, aksincha, bugungi global muammolar sharoitida, bir qarashda murakkab bo'lgan yoki e'tibordan chetda qolgan bilimlarni arzon, oddiy va katta maydonda ish beradigan agrotexnologiyaga aylantirish asosiy vazifalardan.

Urug' oddiy ekin materiali emas

Dehqon urug'ni yerga ekkanda uning ortida urug'ning shakllanish tarixi bilan chambarchas bog'liq juda murakkab biologik jarayon turadi. Urug' ona o'simlikda qanday shakllangani, qay darajada pishgani, qancha namlikda saqlangani, omborda qanday va qancha vaqt tinim davrini o'tkazgani donning keyingi kuchiga ta'sir qiladi. Shuning uchun urug' tashqi ko'rinishda "quruq va harakatsiz" bo'lsa ham uyg'unish vaqti, ichki ritmi va tayyorgarlik holati bor.

Ilmda bu "urug' kuchi" degan tushuncha bilan yaxshi ma'lum. Kuchli urug' tez va bir tekis unib chiqadi. Dalada dastlabki ko'chat qalinligini yaxshiroq ta'minlaydi va keyingi agrotexnik tadbirlarga bir xil holatda kiradi. Bug'doyda esa urug'ning tinim davri, unishi va haroratga javobi genetik, gormonal, metabolik va epigenetik boshqaruv bilan bog'liq. Demak, seleksiya navning DNKsini yaratadi, lekin fermerga yetib borguncha o'sha genetik imkoniyatning qay darajada namoyon bo'lishiga urug'ning fiziologik holati ham ta'sir qiladi.

Shu yerda bizda yangi fikr paydo bo'ldi. Agar navni almashitmay, genni o'zgartirmay, urug'ning ekishdan oldingi holatini biologik bilim asosida boshqarsak-chi? Agar fermer dalasiga tushadigan urug'ni shunday tayyorlasak, u mavsumni sergak, tezroq va bir tekis boshlashi mumkinmi? Epigenetik bilimga asoslangan dehqonchilik konsepsiyasining amaliy savoli aynan shu bo'ldi.

G'oyadan amaliyotga

O'zbekistonda sinovdan o'tkazilgan amaliyotning mohiyati quruq urug'ni 2 oygacha nazorat qilingan sharoitda sovuqda saqlashdan iborat. 2025-yilda bu yo'nalish pilot tartibda boshlandi. Keyin amaliyot huquqiy jihatdan tartibga solinib, Qishloq xo'jaligi vazirligining 2025-yil 7-avgustdagi 35-buyrug'i Adliya vazirligida 3675-son bilan ro'yxatdan o'tkazildi. Hujjatda amaliyot "yarovizatsiya" atamasi bilan yuritiladi. Keyingi o'rinlarda uni dastur deb ataymiz. Biroq bu yerda klassik ma'nodagi namlangan urug'ni sovuqda ushlash emas, balki tayyorlangan, ishlov berilgan va qadoqlangan quruq urug'ni nazorat qilingan namlikda sovuq omborda saqlash nazarda tutiladi. Dastur paketi urug' namligini 14 foizdan oshirmaslik, uni +1 dan +5 darajagacha bo'lgan haroratda 45-60 kun saqlash va sifat nazoratini hujjatlashtirishni qamrab oladi. Sovuq urug'ning ekishgacha

O'zbekistondagi 45-60 kunlik, +1 dan +5 darajagacha bo'lgan rejimni olib, boshqa davlatga aynan ko'chirish to'g'ri yondashuv emas. Navlar boshqa, iqlim boshqa, urug' namligi, ombor infratuzilmasi, ekish muddati va fermer imkoniyati boshqacha bo'ladi.

Agrar tarmoq

EPIGENETIK BILIMGA ASOSLANGAN DEHQONCHILIK

bo'lgan holatini — tinim davrini boshqarishdagi nazorat qilindigan sharoitdir. Dastur faqat haroratdan iborat emas. U urug'ni tayyorlash, ishlov berish, namlikni nazorat qilish, qadoqlash, sovuqda saqlash va sifat tekshiruvlaridan iborat yagona texnologik paket. Ilmiy tahlil ham aynan shu paketning daladagi natijasiga tayanadi.

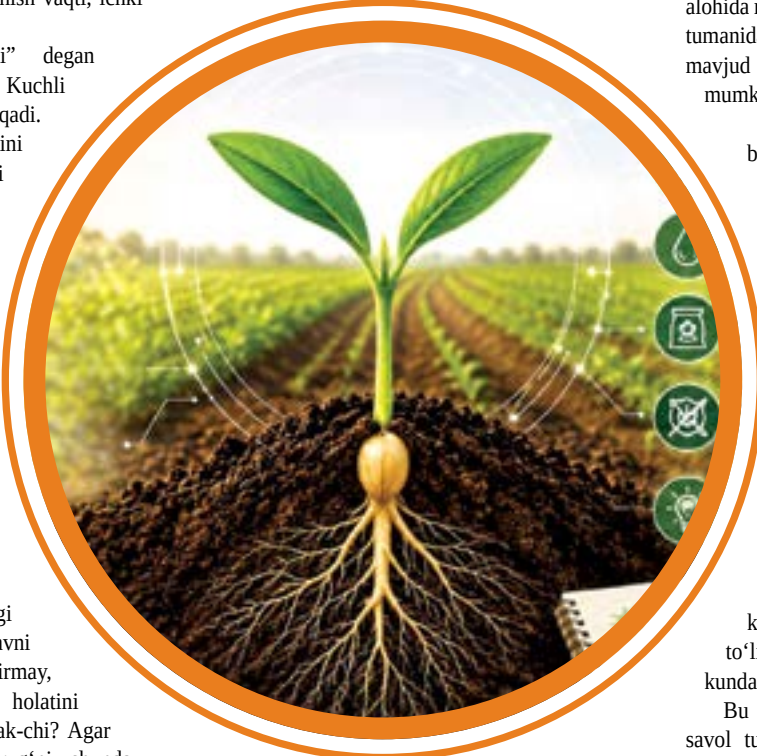
973 gektardan 685 ming gektarga

2025-yilda dastur atigi 973 gektarda sinovdan o'tkazildi. Bir yildan keyin — 2026-yil hosili uchun u 685 ming 65 gektargacha kengaydi. Bu respublikadagi sug'oriladigan bug'doy maydonining 72,3 foiziga teng. Bir mavsumda 0,1 foizli pilotdan 72 foizdan ortiq maydonga chiqish qishloq xo'jaligida juda kam uchraydigan masshtablash sur'atidir.

Albatta, maydonni kengaytirishning o'zi natija emas. Har qanday texnologiyani tez tarqatish mumkin, lekin fermer uchun muhimi — uning samarasidir. Shuning uchun yangi tadqiqotda biz dasturning "qancha gektarga chiqqani" bilan cheklanmadik. Bir yilning o'zida, bir xil hududda, bir xil nomdagi nav va bir xil nav sinfi bo'yicha dastur urug'i bilan an'anaviy saqlangan urug'ni to'g'ridan to'g'ri qiyosiy o'rgandik.

2026-yili o'tanta hududda 92 ta aniq mos nav-hudud juftligi topildi. Ular milliy dastur maydonining 65,2 foizini qamrab oldi. Eng muhimi, barcha — 92 taqqoslashda ham dasturdagi ijobiy farq an'anaviy maydonga nisbatan aniq ko'rindi. Keling, natijalarga alohida to'xtalaylik.

Oddiy qilib aytganda, bir xil navni bir xil hududda solishtirganda dastur maydonlarida

hosil gektariga qariyb bir tonna yuqori bo'ldi. 2026-yilda dastur qamrovi hududlar bo'yicha 45,6 foizdan 100 foizgacha yetdi. Andijon, Buxoro va Xorazmda qayd etilgan maydonlar to'liq dasturga o'tgan bo'lsa, boshqa hududlarda an'anaviy va dastur urug'i yonma-yon o'sdi. Ana shu aralash hududlar bizga to'g'ridan to'g'ri taqqoslash imkonini berdi.

Bir xil navni o'zi bilan solishtirish

Katta hajmli milliy ma'lumotda bir xavf doimo mavjud: yaxshi nav bir hududga, boshqa nav boshqa hududga ekiladi, suv va tuproq farq qiladi, keyin raqamlarni taqqoslab, sababini texnologiyaga yozib qo'yish oson. Shuning uchun 2026-yilda bir xil bug'doy navi, bir xil nav sinfi va bir xil hududda ham dastur urug'i, ham an'anaviy saqlangan urug' mavjud bo'lgan holatlarni alohida saralab tahlil qildik. Shunday 92 ta aniq mos juft o'tanta hududdan topildi. Bu juftlar 446 ming 746 gektar dastur maydonini, ya'ni milliy dasturning 65,2 foizini qamrab oldi.

Natija juda aniq-ravshan chiqdi: 92 ta juftning 92 tasida ham dastur qo'llangan maydonlarda

ijobiy farqlarni kuzatdik. Oddiy o'rtacha farq gektariga 0,90 tonna, maydon bilan vaznlangan farq 0,94 tonna bo'ldi. Turli statistik tekshiruvlar va bir hududni navbatma-navbat chiqarib, qayta hisoblashda ham ijobiy yo'nalish saqlandi.

Farq hosil yig'imidan emas, unib chiqishdan boshlandi

Biz uchun yanada qizig'i, farq bug'doy unib chiqqandayoq paydo bo'lyaptimi degan savol bo'ldi. Buni aniqlash uchun 2026-yilda 154 tuman, 35 ming 875 ta fermer xo'jaligi va 947 ming 110 gektar maydonni qamrab olgan alohida monitoring tashkil qilindi. Ularning 106 ta tumanida ham dastur urug'i, ham an'anaviy urug' mavjud bo'lgani uchun bevosita juft taqqoslash mumkin bo'ldi.

Ijobiy natija o'simlik hayotining boshidanoq ko'rina boshladi. Dastur maydoni 75 foiz unib chiqish bosqichiga o'rtacha 2,59 kun ertaroq yetdi. Dastlabki ko'chat qalinligi 39,1 foiz yuqori bo'ldi. Keyin bu katta farq tabiiy ravishda qisqardi. Chunki bug'doy tuplanish jarayonida o'z zichligini qisman kompensatsiya qiladi. Shunga qaramay, hosildor poyalar soni oxirgi bosqichda ham 9,6 foiz yuqori bo'lib qoldi.

Fenologik rivojlanish ham oldinga siljiganini kuzatdik. Tuplanish o'rtacha 3,68 kun, naychalash 3,24 kun, boshloqlash 3,10 kun, to'liq pishish esa 3,64 kun ertaroq kuzatildi. 106 ta juft tumanning 104 tasida to'liq pishish ertaroq bo'ldi, bittasida bir xil kunda, bittasida esa kechroq qayd etildi.

Bu yerda "uch kun nima qiladi?" degan savol tug'ilishi mumkin. Issiq harorat va suv tanqisligi kuchayib borayotgan hududda uch-to'rt kun ba'zan juda qimmatli agronomik vaqt. Ertaroq unib chiqish o'simlikka ildiz tizimni tezroq shakllantirish imkonini berdi. Barvaqt boshloqlash va pishish esa bahor oxiri va yoz boshidagi yuqori haroratlardan saqlanish, suvni tejash va yig'im-terimini muvofiqlashtirish uchun qo'shimcha imkoniyatdir.

O'zbekiston bug'doychiligidagi o'zgarishlar

Bu yerda yana bir muhim haqiqatni ochiq aytish kerak: O'zbekiston bug'doychiligi so'nggi o'n bir yilda nav almashinuvi, agrotexnika, suv boshqaruvi, urug'chilik, moliyalashtirish, bozor mexanizmlari va fermer bilimlarining birgalikda o'zgarishi fonida o'sdi.

2016-yilda sug'oriladigan bug'doy maydoni 1 million 132 ming gektardan ortiq edi. 2026-yilda u 947 ming gektarga tushdi, ya'ni maydon 16,4 foiz qisqardi. Ammo shu davrda vaznlangan o'rtacha hosildorlik gektariga 5,64 tonnadan 9,78 tonnaga ko'tarildi. O'sish 73,4 foizni tashkil etdi. Maydon kamaygan bo'lsa-da, hisoblangan umumiy

yetishtirish 6,39 million tonnadan 9,26 million tonnaga, ya'ni 45 foiz oshdi. Demak, genetika, agronomiya, suv, urug', bozor va fermer qarorlari bir tizimda ishlasa, kamroq maydondan ko'proq mahsulot olish mumkin.

Nega texnologiya bir yilda shuncha tez kengaydi?

"Epigenetika" degan so'zni eshitganda ko'pchilik laboratoriya, DNK metillanishi yoki murakkab molekulyar tahlilni tasavvur qiladi. Bu to'g'ri, lekin dehqonchilik nuqtayi nazaridan uning mantig'i kengroq. Bir xil genomga ega urug'lar ham turli fiziologik holatda bo'lishi mumkin. Urug' namligi, harorat, saqlash muddati, fiziologik yoshi va keyingi muhit uning unish sur'ati va rivojlanish yo'lini o'zgartiradi. Ilmiy adabiyotlarda urug'ning tinim davri va unishi gormonlar, metabolizm va epigenetik boshqaruv bilan bog'liq ekanini yaxshi ma'lum.

Shu bilimlardan kelib chiqib, biz "epigenetik bilimga asoslangan dehqonchilik" deganda, DNKni o'zgartirmay, o'simlikning fiziologik va regulyator holatini tushunib, uni agronomik qarorga aylantirishni nazarda tutmoqdamiz. Quruq urug'ni sovuq sharoitda kumudlatish ana shu fikrdan tug'ilgan amaliy misollardan biri. Fan oldiga esa bu amaliyotda kuzatilgan ijobiy natijalarning biologik mexanizmlarni ochib berish vazifasi qo'yiladi.

Qishloq xo'jaligida yaxshi g'oyaning o'zi yetarli emas. U fermerga yetib bormasa, logistika ishlamas, ombori bo'lmasa, kredit va bozor rag'batlari mos kelmasa, yaxshi texnologiya laboratoriya yoki pilot xo'jalikda qolib ketadi.

Bu dasturning bir yilda 973 gektardan 685 ming gektarga kengayishi faqat urug' fiziologiyasi bilan izohlanmaydi. Sovuq ombor infratuzilmasi, urug' tayyorlash va sifat nazorati, hududiy agronomlar va bilim tarqatish tizimi, fermerlarning ishtiroki, bozor asosidagi bug'doy savdosi, imtiyozli kredit, qishloq xo'jaligi tavakkalchiligi nag'urvatlash, suv tejamoq texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash va raqamli hosil monitoringi bir-birini to'ldirdi. Biologik bilim fermerga foyda berishi uchun amaliy tashkiliy tizimga aylanishi kerak.

Bu tajribani boshqa mamlakatga ko'chirish mumkinmi?

Albatta, mumkin va zarur. Markaziy Osiyo, Janubiy Osiyo, Yaqin Sharq va Afrikaning ko'plab hududida fermerlar issiqlik, suv tanqisligi, qisqa agrotexnik muddat, urug' sifati va moliyaviy cheklavlar sharoitida ishlaydi. Ularga har doim eng qimmat texnologiya kerak emas. Ba'zan mavjud biologik bilimni mahalliy resursga moslab soddalashtirish katta natija berishi mumkin.

Lekin O'zbekistondagi 45-60 kunlik, +1 dan +5 darajagacha bo'lgan rejimni olib, boshqa davlatga aynan ko'chirish to'g'ri yondashuv emas. Navlar boshqa, iqlim boshqa, urug' namligi, ombor infratuzilmasi, ekish muddati va fermer imkoniyati boshqacha bo'ladi.

Shuning uchun eksport qilindigan mahsulot raqam emas, mantiqdir. Uni to'g'ri qo'llash uchun, avvalo, mahalliy navlar biologiyasini va muammolarini tushunib olish lozim. Keyin oddiy va arzon texnologik yechim yaratish, kichik pilotda sinab ko'rish, fermerga natijani ko'rsatib, ishonchini qozonish, sifat standartlarini belgilab, infratuzilma va moliya bilan qo'llab-quvvatlash asosiy mo'ljal bo'lishi kerak. Shundan keyingina amaliyotni keng joriy qilishga erishish mumkin.

Boshqa mamlakatda sovuq ombor bor bo'lsa, rejim ham o'zgacha ishlashi ehtimoli bor. Sovuq infratuzilma cheklangan bo'lsa, urug' fiziologiyasini boshqarishning boshqa usuli kerak bo'lishi mumkin. Muhimi, epigenetik va fiziologik bilimni mahalliy dehqonchilik ekotizimiga moslashtirishdir.

Bu fermerga nima beradi?

Fermer ilmiy jadval va statistik formulalarni ko'tarib dalaga chiqmaydi. Uning uchun urug' tez va ravon unishi, dalada sog'lom va bir tekis ko'chat shakllanishi, o'simlik o'z vaqtida rivojlanishi, issiq va noqulay ob-havoga qolmay pishishi hamda omborga qancha don kirishi muhim.

2026-yilgi ma'lumotlarda dastur aynan shu zanjirning bir nechta halqasida ijobiy signal berdi. Ya'ni ertaroq unib chiqish, dastlabki qalinroq tup,

ertaroq tuplanish va boshloqlash, ertaroq to'liq pishish, ko'proq hosildor poya va bir xil nav-hudud taqqoslashlarida gektariga qariyb 0,9 tonna yuqori hosil bilan bog'liq natija kuzatildi. Fermer ko'zi bilan ko'r'di va ishonch hosil qildi. Bu — katta yutuq desak, to'g'ri bo'ladi. Ushbu raqamlarni kafolat emas, O'zbekistonning 2026-yilgi real dehqonchilik tizimida kuzatilgan natija sifatida tushunish kerak. Bir fermer yerni, suvi, navi va agrotexnikasi boshqacha. Lekin biz to'plagan va tahlil qilgan katta ma'lumotning kuchli jihati ham shunda: natija bitta tajriba stansiyasida emas, o'nlab fermer ishlaydigan turli sharoitda kuzatildi.

Asl sir: ekin bilan so'zlashishda

Bug'doy oddiy ekin emas. U on, oziq-ovqat xavfsizligi va milliy barqarorlik bilan to'g'ridan to'g'ri bog'liq. Shuning uchun bu sohada innovatsiyani faqat gektardan olinadigan tonna bilan baholash kamlik qiladi. Biz suv, yer, urug'lik, vaqt va fermer mablag'idan samarali foydalanishimiz kerak.

2016-2026-yillardagi trayektoriyasi sug'oriladigan bug'doy maydoni qisqargan bir vaqtda umumiy don yetishtirish hajmi ortganini ko'rsatdi. Bu muhim hamda qishloq xo'jaligini kengaytirish emas, aqlli intensivlashtirish mantig'iga yaqinlashishdir. Epigenetik bilimga asoslangan dehqonchilikni ham shu katta tizimning bir qismi deb ko'rish lozim. U yangi navning o'rmini bosmaydi, suv tejashni inkor etmaydi, o'g'it yoki agrotexnik intizomni bekor qilmaydi. Aksincha, urug'dan boshlab barcha halqani bir-biriga moslashtirishga yordam beradi.

Qishloq xo'jaligining yangi davri, ehtimol, faqat yangi gen yoki yangi nav bilan belgilanmaydi. O'simlik yura olmaydi, lekin muhitni "o'qiydi": harorat, namlik, nur va saqlash sharoiti uning rivojlanishida signal beradi. Yangi

davr shu ichki holatni tushunish, fermer dalasidagi natijani baholash va biologik bilimni boshqaruv qarorlari bilan birlashtirishdan shakllanadi. Ota-bobalarimiz dehqonchilikning asl siri "dalada ekin bilan so'zlashish" ekanini bejiz aytmagan ekan-da. Bu ma'naviy qarash bugungi pangenomika davrida yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda desak, eng to'g'ri xulosa bo'ladi.

Asosiysi, sog'lom va mahsuldor poya shakllantirish

Endi fermer uchun amaliy savol shu: bu yilgi natijadan keyin nima qilamiz? 2027-yil hosili uchun kuzgi bug'doy ekish mavsumi boshlanmoqda. Hududga qarab ekish sentyabrdan noyabrgacha davom etadi. 2026-yil tajribasi urug'ni ekishgacha to'g'ri tayyorlash katta ahamiyatga ega ekanini ko'rsatdi. Endi shu bilimni keyingi bosqichga olib chiqishimiz kerak. Ya'ni yarovizatsiyalangan, sifatlari urug'ni dalaga to'g'ri muddatda, maqbul zichlikda va butun mavsum davomida yagona agrotexnik tizim asosida kiritish zarur.

Shu maqsadda yangi amaliy qo'llanmadagi eng muhim yangiliklardan biri maysa qalinligini boshqarishga qaratilgan ekish "software"idir. Sug'oriladigan ochiq maydonlarda zamonaviy don seyalaklari bilan gektariga 450-500 kilogramm, g'o'za qator oralarida esa 400-550 kilogramm atrofida sifati va sertifikatlangan urug' ekish tavsiya etilmoqda. Lekin maqsad faqat kilogrammni ko'paytirish emas. Asosiysi, dalada bir tekis maysa va gektariga taxminan 8,5-9 million sog'lom, mahsuldor poya shakllantirishdir. 2026-yilgi amaliy kuzatuvlarimizda yuqori urug' me'yori va to'g'ri agrotexnika birga qo'llangan ayrim maydonlarda hosildorlik gektariga qariyb 10 tonnaga yetdi. Bu har bir dala uchun kafolat emas, balki nav, unuvchanlik, tuproq, ekish muddati, suv va parvarish bilan birga boshqarilishi kerak bo'lgan yangi zichlik yondashuvining imkoniyatini ko'rsatadi.

Ikkinci yo'nalish oziqlantirish va stressni boshqarish "software"ini aniqlashtirishdir. Muvozanatli NPK bilan birga bor va boshqa mikroelementlar, kremniy asosidagi vositalar, atsetilsalitsil kislotasi, xamirturush asosidagi biologik yondashuvlar kabi qo'shimcha yechimlar o'simlikning haqiqiy holati va rivojlanish bosqichiga qarab qo'llanishi kerak. Yotib qolish xavfi yuqori bo'lgan serhosil va qalin maydonlarda etefon ham faqat bug'doy uchun davlat ro'yxatidan o'tgan tayyor preparat, yorliq ko'rsatmasi va to'g'ri rivojlanish fazasiga qat'iy amal qilingan holda qo'llanishi mumkin. Bu vositalarning birortasi "mo'jizaviy" yechim emas va ularni har bir maydonda bir xil qo'llash to'g'ri emas.

Shuning uchun bu kuzda fermerlarimizga murojaatimiz oddiy: urug'dan boshlangan "tarbiya"ni dalada uzib qo'ymang. Qo'llanmadagi barcha qoidani bir-biriga bog'langan texnologik

Xulosa

Research Square platformasida e'lon qilingan yangi maqolamizda O'zbekiston bug'doychiligining o'n bir yillik milliy ma'lumotlarini, 2026-yilgi aniq mos nav-hudud taqqoslashlarini va 154 tumandagi dala monitoringini birlashtirdik. Tahlillarimiz yarovizatsiya dasturi bilan bog'liq hosil farqini, dala monitoringi esa farqning o'simlik hayoti davomida qanday shakllanayotganini ko'rsatdi.

Eng muhim natija 973 gektarli pilotning bir yilda 685 ming gektardan ortiq maydonga chiqishi ilm bilan boshqaruv bir-biriga yaqinlashganda qanday natija berishini anglab olish bo'ldi. Bir xil nav va hududlardagi 92 ta taqqoslashning barchasi ijobiy bo'lishi, 106 ta tumanda unib chiqish va fenologiyaning deyarli bir yo'nalishda o'zgarishi esa bu natijani jiddiy o'rganishga arziydigan real agronomik bilimga aylantiradi. Bu bilim olimlarimizni ushbu ijobiy agronomik signallarni chuqur DNK darajasida tahlil qilishga undamogda. Ammo fundamental biologik bilimni fermer amaliyotiga moslashtirish va natijani milliy mashtabda o'chlash mumkinligi allaqachon ayon bo'ldi va bu manfaat keltira boshladi.

Epigenetik bilimga asoslangan dehqonchilikning bug ko'rayotgan kelajagi shu: laboratoriyadagi bilimni fermer dalasiga tushirish, urug'dan boshlab o'simlik hayotini yaxshiroq tushunish va mavjud genetik "hardware" imkoniyatini to'g'ri agrotexnik "software" orqali to'liqroq ochish. Yangi davrning muhim boshlanish nuqtalaridan biri urug'ni to'g'ri "tarbiyalash" va tayyorlashdir.

Mulohaza

Til odam bolasini inson deyiladigan buyuk rutbaga noil qilgan, uni barcha yaratiglar bo'lmish jon sohiblaridan tafakkur va tasavvur egalari sifatida tamoman ayirgan mutlaqo qiyossiz qudratdir. Ulug' bobokalonimiz, so'z mulkining sohir sultoni Alisher Navoiy bu azaliy haqiqatni betakror bir tarzda bunday ifodalagan edi:

*Insonni so'z ayladi judo hayvondin,
Bilki, guhari sharifroq yo'q ondin.*

Nizomiddin MAHMUDOV,
O'zbekiston Fanlar akademiyasi
O'zbek tili, adabiyoti va folklori
instituti yetakchi ilmiy xodimi,
filologiya fanlari doktori,
professor

Tabiiyki, insoniyat dahosi erishgan buyuk va mo'jizakor yutuqlardan yana biri esa yozuvdir. Yozuv kashf qilinishi insoniyat madaniy taraqqiyotining tom ma'nodagi ibtidosi, kishilik jamiyatining uzoq va murakkab tadrijiy takomili jarayonidagi tengsiz, qudratli vositalarning eng asosiylaridan biri. Yozuvning umumbashariy madaniyat shakllanishidagi bu qadar ulkan ahamiyatini butun to'laligicha tasavvur qilish, bundan behad hayratlanish natijasida hatto ba'zi olimlar "Yozuv tildan ilgari paydo bo'lgan" degan nazariy jihatdan yangilish qarashlarni ham bayon qilgan, ammo tilning yozuvga qaraganda ancha "keksa"ligi shubhasizdir. Albatta, og'zaki tilning zamon va makon-masofa nuqtayi nazaridan cheklangani va shu cheklanganlikni bartaraf etish zarurati tabiiy ravishda yozuv kelib chiqishiga sabab bo'lgan.

Shubhasizki, aynan yozuv tufayli kishilik jamiyati yaratgan ulkan bilimlar, boy tajribalar, inson zakosi mahsuli bo'lgan nodir kashfiyotlar, insoniyatning olis, lekin oydin badiiy tafakkuri oynasi bo'lmish so'z san'ati durdonalari, jamiyatlar tarixining nurli va nursiz sahifalari hamda shu kabi qimmatli axborotlarning barcha-barchasi avlodlardan avlodlarga, xalqlardan xalqlarga, qit'alardan qit'alarga bevosita yetib boradi. Boy va ulkan o'tmish madaniyatimiz, tuganmas tariximiz haqidagi bugungi ustuvor tasavvurlarimizning mavjudligi, tirikligi faqat va faqat yozuv tufaylidir. Umuman, yozuvning beqiyos ahamiyati, kishilik aloqasidagi o'rining naqadar katta ekan bugungi haqiqatdir.

Ona yurtimiz O'zbekiston hududida qadimdan o'rxun, uyg'ur, arab kabi turli yozuvlardan foydalanib kelingan. O'tgan asr boshlariga kelib, mazkur alifbolarning o'zbek tili tovush qurilishini yetarli ifodalay olmayotgani anglab yetilgach, 1929-yildan lotin yozuvi asosidagi alifboga o'tilgan, tegishli siyosat tazyiqi bilan 1940-yildan kirill alifbosi joriy qilingan.

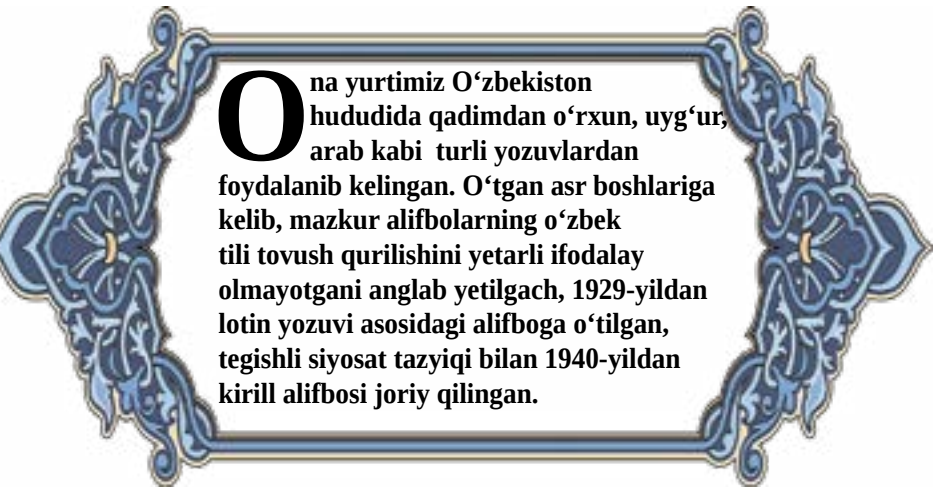

O'zbekiston Fanlar akademiyasi O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti tilshunoslari yangi imlo qoidalarini yaratish borasida jadal ishlamoqda.
Muhtaram ona tilimizning muntazam taraqqiyotiga musallam alifbomiz takomili davrimizning tabiiy taqozosidir.

ALIFBO TAKOMILILNING TABIIY TAQOZOSI

Aslida, 1926-yili Bokuda bo'lib o'tgan turkiyshunoslar qurultoyida sho'rolar mamlakati tarkibidagi turkiy xalqlarning lotin alifbosiga o'tishiga qaror qilingan edi. Bu davrda tiniq milliy tafakkur egalari bo'lgan juda ko'plab ziyolilarimiz, xususan, jadidlar o'zbek tilining muntazam kamoli uchun lotin yozuviga o'tish nurli istiqbol ekani haqida qayta-qayta gapirgan. Lotin yozuvi asosidagi alifboga o'tish uchun harakatning obyektiv sabablari bor edi. Xususan, bu yozuvni turli tillarning tovush xususiyatlarini aks ettirishga moslashtirish imkoniyatlari kattaligi muhim edi. Xalqaro fonetik uyushma (IPA) alifbosi ham shu yozuv asosida bo'lib, dunyo tilshunoslari xilma-xil tillarning tovush qurilishini tavsiflashda ayni uni qo'llaydi. Hozirgi kunda Yer yuzi aholisining juda katta qismi lotin yozuvi asosida shakllangan alifboni qo'llaydi. Bu yozuvdan Amerikaning barcha, Yevropa, Avstraliya, Afrikaning aksar, shuningdek, Osiyoning ayrim mamlakatlari (Turkiya, Indoneziya, Vyetnam, qisman Filippin) foydalanadi, bu jahon aholisining 30 foizini tashkil etadi. Slavyan-kirill yozuvidan jahon aholisining 10 foizi, arab yozuvidan 10 foizi, hind yozuvidan 20 foizi foydalanadi. Qolgan 30 foiz aholi esa boshqa turli yozuv tizimlarini istifoda qiladi.

Ona yurtimiz O'zbekiston hududida qadimdan o'rxun, uyg'ur, arab kabi turli yozuvlardan foydalanib kelingan. O'tgan asr boshlariga kelib, mazkur alifbolarning o'zbek tili tovush qurilishini yetarli ifodalay olmayotgani anglab yetilgach, 1929-yildan lotin yozuvi asosidagi alifboga o'tilgan, tegishli siyosat tazyiqi bilan 1940-yildan kirill alifbosi joriy qilingan.

Turli mamlakatlarda lotin alifbosiga o'tish g'oyasiga anchayin xayrixohlik bilan qaralgan. Xitoy ziyolilarining katta qismi

faqat yordamchi vosita sifatida foydalaniladi. Yoki Sharqning yuksak madaniyat markazlaridan biri — Yaponiyada ham lotin yozuvi o'ziga xos o'ringa ega, yapon yozuvi bilan bir qatorda yordamchi vosita sifatida lotin yozuvi ham qo'llaniladi. 1885-yilda tuzilgan "Romadzikay" jamiyati (yapon tilini lotin — "roma" yozuviga o'tkazish jamiyati) hozirga qadar faoliyat ko'rsatib kelmoqda. Bu jamiyatning 3 ta hajman ixcham jurnal va xabarnomasi nashr qilinadi ("Lotincha Yaponiya", "Lotin yozuvi olami" va "Lotin yozuvi tayanchi").

Lotinlashtirishga bu kabi amalga oshmay qolgan harakatlar sobiq sho'rolar yurtida ham bo'y ko'rsatgan. Xususan, o'tgan asrning 30-yillarida kirill alifbosini lotin alifbosiga almashtirish bo'yicha, buning foydalari haqida davlat arbobi A.V.Lunacharskiyning maqolalari e'lon qilingan, ammo keskin qarorlar tufayli bu harakatlar to'xtatilgan.

O'zbek tili 1989-yil 21-oktabrda davlat tili maqomi bilan qovushgach, uni rivojiga bog'liq tadbirlar belgilandi.

Ular orasida yangi alifboni joriy qilish masalasi favqulodda muhimlaridan biri edi. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi 1993-yil 2-sentabrda "Lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini joriy etish to'g'risida"gi qonunni qabul qildi. Uning muqaddimasida bunday deyilgan: "Ushbu qonun O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga asoslanib va o'zbek yozuvining lotin alifbosiga o'tilgan 1929-1940-yillardagi ijobiy tajribasidan kelib chiqib, keng jamoatchilik vakillari bildirgan istak-xohishlarni inobatga olgan holda respublikaning har tomonlama kamol topishini va jahon kommunikatsiya tizimiga kirishini jadallashtiruvchi qulay sharoit yaratishga xizmat qiladi".

Mazkur qonunga ko'ra qabul qilingan o'zbek alifbosida ayrim harflar ost va ust belgilar yordamida yasalgan bo'lib, zamonaviy texnika vositalarida bo'lmagani uchun ulardan qo'shimcha sarf-xarajalarsiz foydalanish imkoni yo'q edi. Shuning uchun ustiga, ostiga turli ishoralar qo'yilgan harflardan voz kechish maqsadga muvofiq deb topildi. Ana shu mulohazalarni inobatga olgan holda 1995-yil 6-mayda "O'zbekiston Respublikasining "Lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini joriy etish to'g'risida"gi qonuniga o'zgartishlar kiritish haqidagi"gi qonun qabul qilindi. O'zgartirishlar kiritilgandan keyin yangi o'zbek alifbosi 26 ta harf va 3 ta harflar birikmasidan tarkib topdi.

Shundan buyon o'ttiz yildan ko'proq vaqt o'tdi, bu davr ichida undagi ayrim notamomliklar sezilib bordi. Juda ko'p mulohazalar yuzaga keldi, muhokamalar bo'ldi. So'nggi yillarda o'zbek tilini rivojlantirishga, davlat tili sifatida nufuzini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-ma'rifiy jabhalarda va xalqaro maydonda o'zbek tili faol qo'llanmoqda. Xorijiy mamlakatlarda o'zbek tiliga e'tibor va uni o'rganishga qiziqish kuchaymoqda. Shunday sharoitda lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini va imlo qoidalarini yanada takomillashtirish hayotiy zaruratga aylandi. Shuning uchun davlatimiz rahbari bu masalaning haqqoniy yechimiga erishishning favqulodda muhimligiga muntazam e'tiborni qaratib keldi. O'zbekiston Prezidentining

2019-yil 21-oktabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2020-yil 20-oktabrdagi "Mamlakatimizda o'zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmonlarida "lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini, imlo qoidalarini yanada takomillashtirish va yangi yozuvga to'liq o'tishni ta'minlash" vazifasi qo'yilgan. Yangi O'zbekistonni yaratish strategiyasiga muvofiq, mamlakatimizda o'zbek-lotin alifbosini takomillashtirish bo'yicha Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti hamda O'zFA O'zbek tili, adabiyoti va folklori institutida respublikamizning ilg'or ziyolilari va olimlar ishtirokida yig'ilishlar, muhokamalar, seminarlar o'tkazildi, fikrlari eshitildi. Ushbu muhokamalarda Oliy Majlis deputatlari, umumta'lim maktablari o'qituvchilari, nashriyot xodimlari, axborot texnologiyalari mutaxassislari, bloggerlar, umuman, keng jamoatchilik faol ishtirok etdi.

Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti, O'zbek tili, adabiyoti va folklori institutida, ijtimoiy tarmoqlarda yurtimizning ilg'or ziyolilari va olimlari ishtirokida o'tkazilgan muhokamalarda jamoatchilik fikri o'rganildi, 4 ta harfni qo'llashda muammo borligi aytili, jamoatchilik shu 4 harfni o'zgartirishda yakdil fikr bildirdi. Harf-tovush tamoyiliga asoslangan yozuv tizimida, bunday tizimdagi alifbo hatto ideal hisoblanadi, bir harf faqat muayyan tovushni ifodalashi, bir tovush faqat muayyan harf bilan ifodalanishi lozim. Albatta, amaldagi alifboda ayni tamoyil buzilgan, shu holat savodxonlik masalasida ham mushkulotlarga yo'l ochmoqda, alifbomizning rasoligiga putur yetkazmoqda. Ilmiy muhokamalarda 1995-yilda qabul qilingan lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosidagi ayrim harflarga xos bo'lgan murakkablik va noqulayliklari ilmiy-amaliy jihatdan asoslab berildi. Jumladan, birgina O' (o') va G' (g') harflarini yozish uchun kompyuterda 6 ta amalni bajarish talab etilmoqda. Amaliyotda, masalan, O' harfining 10 dan ziyod shakllari (O', O', O', O', O', O', O', O', O', O') ishlatilmoqda. Zamonaviy axborot texnologiyalari bu harflar

qatnashgan so'zlarni yaxlit so'z sifatida qabul qilmayapti. Natijada turli dasturlar va lug'atlar yaratishda, umuman, o'zbek tilini raqamlashtirishda jiddiy muammolar yuzaga kelmoqda. Shuningdek, Ch (ch) va Sh (sh) harflari o'zbek tilida faol tovushlarni ifodalash uchun tanlangan, ingliz tiliga nisbatan ona tilimizda 3-5 baravar ko'p uchraydi. Shoshilinch, xushchaqchaq, achchiqtosh kabi so'zlarda ketma-ket keladigan Ch, Sh harflarini yozish va o'qishda qiyinchiliklar tug'ilmoqda. Qo'sharfilik muammosi imlo qoidalarida ham ayrim chalkashliklarga sabab bo'lmoqda. Masalan, Is'hoq (Is'hoq), As'hobiddin (As'hobiddin), as'hob (as'hob) kabi so'zlarni "Ishoq", "Ashobiddin", "ashob" tarzida noto'g'ri yozish va o'qish holatlari kuzatilayotir. "Imlo qoidalariga ko'ra esa mazkur so'zlardagi s va h harflari orasiga tutuq belgisi (') qo'yilishi lozim. Yoki mo'tabar, mo'tadil, mo'jaz, mo'jiza kabi so'zlarni tutuq belgisiz yozishdek istisnalar yuzaga keldi. Bunday holatlar aholining savodxonlik darajasiga ham salbiy ta'sir qilmoqda. Shuning uchun 2016-yildan buyon davom etayotgan muhokamalar jarayonida aksariyat mutaxassislar alifbodagi qo'sh belgili harflarni yaxlit shakliga keltirish (o' — ö, g' — ğ, sh — ş, ch — ç) bilan cheklanish lozim degan xulosaga kelgan.

Ana shunday, ya'ni asosan, to'rtta harfni o'zgartirishni o'z ichiga olgan va 28 ta harf hamda tutuq belgisidan iborat yangi alifbomiz Oliy Majlis Qonunchilik palatasi tomonidan ma'qullanib, Senatga taqdim qilinishi va Senatning yalpi majlisida ma'qullangani tilimiz va yozuvimizning rivoji yo'lidagi yana bir muhim voqea bo'ldi. Zotan, bu islohot alifbomiz takomilining tabiiy taqozosidan boshqa narsa emas, u tilimizning rost va raso taraqqiyoti yo'llari yanada ravon bo'lishi uchun xizmat qiladi. Endi amaliyotda turli muammolarga sabab bo'layotgan apostroflari O' va G' harflari diakritik belgili Ö va Ğ shaklini oladi. Harf birikmasi shaklidagi Sh va Ch o'rmini diakritik belgili Ş va Ç egallaydi.

Yangi tahrirdagi alifboga o'tish jarayonida fuqarolar va tashkilotlar huquq va manfaatlarini inobatga olish maqsadida yangi qonun kuchga kirgunga qadar amaldagi alifbo asosida rasmiylashtirilgan hujjatlar, milliy valyuta va qimmatli qog'ozlarning muomalada bo'lishiga to'g'ri qilinib qilinmasligi belgilangan. Davlat organlari va tashkilotlarining ayrim ramziy belgilari, peshlavha va ko'rsatkichlardan esa ular yaroqsiz holatga kelguniga qadar yoki belgilangan muddatgacha foydalanishga ruxsat beriladi.

Shubhasiz, mazkur qonunning qabul qilinishi lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosi va imlo qoidalarini takomillashtirish, davlat tilidan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, o'zbek tilini raqamlashtirish jarayonlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tabiiyki, ko'pdan buyon kutilgan mazkur qonun ijrosini ta'minlash maqsadida qator tashkiliy-tadbiy amallar talab etiladi. Bu boradagi ishlarining ayrimlari haqida, xususan, maktab darsliklari nashrlari to'g'risida maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o'rinbosari A.Turdiyev Senat majlisida quyidagilarni ma'lum qildi: yangi darsliklarga dastlab birinchi sinf o'quvchilari o'tadi, barcha sinflarda esa ushbu jarayonni 2031-yilgacha yakunlash rejalashtirilgan. Hozirgi vaqtda 1-sinf darsliklari har yili, 2-4-sinflar uchun uch yilda bir marta, 5-11-sinflar uchun esa besh yilda bir marta qayta nashr etilmoqda, shu bois, maktab darsliklarini 2027-2031-yillar davomida to'liq yangilash rejalashtirilgan. Bunday tartib darsliklarni qayta nashr etish uchun qo'shimcha xarajatlarni talab qilmaydi, chunki ularning yangilanishi belgilangan tartib va muddatda amalga oshiriladi. Shu bilan birga, vazirlik o'qituvchi va o'quvchilarni yangi alifboga moslashtirish uchun zarur chora-tadbirlarni tayyorlamokda. Pedagoglarni yangi yozuv tizimidan foydalanishga tayyorlash maqsadida ular uchun o'quv seminarlari va tushuntirishlar o'tkazish rejalashtirilgan.

O'zbekiston FA O'zbek tili, adabiyoti va folklori instituti tilshunoslari yangi imlo qoidalarini yaratish borasida jadal ishlamoqda.

Muhtaram ona tilimizning muntazam taraqqiyotiga musallam alifbomiz takomili davrimizning tabiiy taqozosidir.

“Yangi O‘zbekiston” va “Правда Востока” gazetalarini tahririyati” DM

MUASSIS:
O‘zbekiston Respublikasi
Vazirlar Mahkamasi

Bosh muharrir:
Salim DONIYOROV

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.
Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar.
Gazeta tahririyat kompyuter markazida sahilalandi.
Gazetaning poligrafik jihatdan sifatlari chop etilishiga "SHARQ" NMAK mas'ul.
Bosmaxona telefoni: (71) 233-11-07.

Qabulxona: (71) 233-56-33
E'lonlar bo'limi: (71) 233-70-98

E-mail: info@yuz.uz
Web-sayt: www.yuz.uz: (71) 233-47-05

Devonxona va ishonch telefoni:
(71) 233-56-60

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi
tomonidan 2020-yil 13-yanvarda 1047-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Nashr indeksi — 236. Buyurtma G-946.
29323 nusxada bosildi.
Ofset usulida bosilgan. Qog'oz bichimi A2.
Bahosi kelishilgan narxda.

"SHARQ" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Navbatchi muharrir: Risolat Madiyeva
Musahhih: Malohat Mingboyeva
Dizayner: Zafar Ro'ziyev

Manzilimiz:
100060, Toshkent shahri,
Shahrisabz ko'chasi, 85-uy